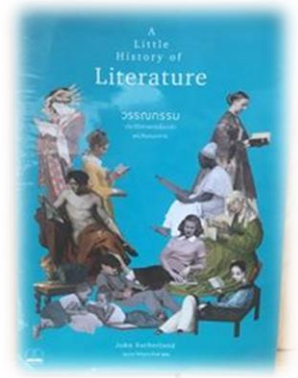

บทปริทัศน์หนังสือ

(Book Review)

ชื่อหนังสือ	วรรณกรรม: ประวัติศาสตร์เรื่องเล่าแห่งจินตนาการ
ผู้แปล	สุรเดช โชติอุดมพันธ์
แปลจาก	A Little History of Literature (2013) ของ John Sutherland
ปีที่พิมพ์	2018
จัดพิมพ์โดย	กรุงเทพฯ: บริษัท บุ๊คสเคป จำกัด
จำนวนหน้า	424 หน้า

ปรากฏการณ์แห่งเรื่องเล่าสู่วรรณกรรมในหนังสือ “วรรณกรรม: ประวัติศาสตร์เรื่องเล่าแห่งจินตนาการ”

The Phenomenon of Narratives to Literature in the Book

"Literature: Historical Stories of Imagination"

ณภัทร เชาว์นวม¹ / Napat Chawnuam¹สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ /

Program of Thai Language, Faculty of Humanities and Social Science, Buriram Rajabhat University

บทคัดย่อ

บทความนี้ศึกษาเชิงวิพากษ์หนังสือ วรรณกรรม : ประวัติศาสตร์เรื่องเล่าแห่งจินตนาการ ผู้แปลคือรองศาสตราจารย์ ดร. สุรเดช โชติอุดมพันธ์ แปลจากหนังสือ Little History of Literature ของศาสตราจารย์จอห์น ซัทเทอร์แลนด์ (Sutherland John) เป็นหนังสือที่ประมวลเรื่องราวของเรื่องเล่าซึ่งถ่ายทอดผ่านกาลเวลามาหลายยุคสมัย บางเรื่องได้รับการยกย่องเป็น มหาकाพย์ บางเรื่องได้รับการประเมินค่าเป็นวรรณกรรม และบางเรื่องในจำนวนดังกล่าวถูกนำมาดัดแปลงและนำเสนอในรูปแบบละครเวทีหรือภาพยนตร์ ในขณะเดียวกันช่องทางการอ่าน เสพรับและบรรจุวรรณกรรมก็วิวัฒนาการไปตามความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ดังที่มีการพัฒนารูปเล่มหนังสือเป็น e-book จึงเป็นทางเลือกของนักอ่านและนักเขียนทั้งหลาย ในการรับสารและส่งสาร บทความรวมเล่มของซัทเทอร์แลนด์นอกจากให้ความรู้ด้านประวัติวรรณกรรม ภูมิหลังของนักสร้างสรรค์วรรณกรรมแห่งยุคสมัยในโลกตะวันตก และแทรกทฤษฎีวรรณกรรมศึกษาเบื้องต้นแล้ว เนื้อหายังมีนัยยะเชิญชวนให้ผู้อ่านจับตามองพฤติกรรมกรรมการอ่านวรรณกรรมของมนุษยชาติและย้อนกลับไปสำรวจพฤติกรรมกรรมการอ่านของตนเองด้วยเช่นกัน

คำสำคัญ: เรื่องเล่า, วรรณกรรม, ปรากฏการณ์

Abstract

This article aims to study critical literature, literature: historical stories of imagination composed by Assoc. Prof. Dr. Suradech Chotidompan who translated from the work 'Little History of Literature' of Prof. John Sutherland's. It is a book that tells the history of a storytelling that is transmitted through time. Some of the stories are regarded as some epic that have been evaluated as literature; some of them have been appreciated as a literature; some of the aforementioned numbers were adapted and presented in the form of plays or movies. At the same time, the reading channel, receiving and storing a literature also evolved

according to technological advances. As the book is developed as an e-book, it is the choice of readers and writers to receive and send information. The collected articles of Sutherland by its content not only provides literary history, the background of the literary creator of the modern era in the Western world and imposition of preliminary literary theory, but also inspires readers to keep an eye on human literary behavior and reflects their reading habits as well.

Keywords: narratives, literature, phenomenon

บทนำ

วรรณกรรม : ประวัติศาสตร์เรื่องเล่าแห่งจินตนาการ ผลงานแปลของรองศาสตราจารย์ ดร.สุรเดช โชติอุดมพันธ์ (เนื้อหาในบทความนี้จะกล่าวถึงรองศาสตราจารย์ ดร.สุรเดช โชติอุดมพันธ์ ในฐานะผู้แปล) คือผลงานอันเป็นที่กล่าวถึงอย่างกว้างขวางในแวดวงวรรณกรรมศึกษานับตั้งแต่มีการพิมพ์เผยแพร่ใน พ.ศ. 2561 จนถึงปัจจุบัน ผู้อ่านที่ได้สัมผัสแผ่นและพลิกไปที่ปกหลังของหนังสือนี้ ย่อมสนใจเปิดอ่านและท่องโลกประวัติศาสตร์วรรณกรรมที่ผู้แปลตั้งใจถ่ายทอด ใจความบางส่วนของปกหลังกล่าวว่า “จากตำนานที่บอกเล่าปากต่อปาก สู่ตัวอักษรที่จดจารลงบนหน้ากระดาษ พัฒนามาถึงนวนิยายจากไอแพด ทั้งหมดนี้ คือผลงานสร้างสรรค์อันเป็นอมตะเหนือการเวลาที่มีชื่อว่า *วรรณกรรม*” (Chotiudompant, 2018) ข้อความดังกล่าวชวนให้อ่านจินตนาการตามผู้แปลได้ว่า หนังสือต้นฉบับ Little History of Literature โดยศาสตราจารย์ จอนห์น ชัตเทอร์แลนด์ (เนื้อหาในบทความต่อไปนี้จะกล่าวทวนด้วยชื่อสกุล ชัตเทอร์แลนด์ ในฐานะผู้เขียน) เป็นหนังสือที่ประมวลเรื่องราวของเรื่องเล่าที่เกิดการวิวัฒนาการกำเนิดเป็นรูปแบบของงานวรรณกรรมไปจนถึงการดัดแปลงเป็นละครเวทีหรือภาพยนตร์ โดย ผู้แปลได้ให้ข้อมูลความเป็นมาของการแปลผลงานเรื่องเด่นนี้ของศาสตราจารย์ชัตเทอร์แลนด์ ไว้ใน ส่วน คำนำว่า ผู้แปลได้รับการทาบทามให้แปลหนังสือเล่มล่าสุดของชัตเทอร์แลนด์ ซึ่งถือเป็นโอกาสอันดีที่ผู้แปลจะได้มีส่วนร่วม นำเสนอปฏิภณและอารมณ์ขันของศาสตราจารย์ท่านนี้ในด้านการศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมอังกฤษและอเมริกันให้ผู้อ่านชาวไทยในวงกว้างได้ศึกษา สิ่งสำคัญคือผู้แปลเห็นว่าการหนังสือไทยยังขาดตำราประวัติศาสตร์ที่เล่าเรื่องราวตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันที่มีความทันสมัย อนุมานได้ว่าหนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือในขายนั่น

ผลงานของชัตเทอร์แลนด์ไม่เพียงแสดงให้เห็นความเชี่ยวชาญในการนำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมคลาสสิก อาทิ โศกนาฏกรรมกรีก วรรณกรรมละครของเชกสเปียร์ แต่ยังแสดงให้เห็นถึงความสนใจที่มีต่อประเด็นโลกวรรณกรรมร่วมสมัย อาทิ ประเด็นเรื่องลิขสิทธิ์ รางวัลโนเบล รวมไปถึงรูปแบบการอ่านใหม่ ๆ อย่าง e-book (Chotiudompant, 2018, 8-9) ทั้งนี้ ผู้แปลได้กล่าวไว้ว่าความโดดเด่นของผลงานนี้ของชัตเทอร์แลนด์ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงขอบเขตการนำเสนอที่กว้างไกลอย่างน่าอัศจรรย์ หากแต่ยังรวมถึงการจัดแบ่งเนื้อหาให้เป็นบทที่ไม่ยาวจนเกินไปและจัดเรียงบทต่าง ๆ ตามลำดับของเวลา จึงทำให้เนื้อหาที่ซับซ้อนอ่านเข้าใจได้ง่าย นอกจากนี้การนำเสนอของชัตเทอร์แลนด์นั้นไม่ได้เป็นทางการจนน่าอึดอัดแต่เล่าด้วยโดยน้ำเสียงที่เป็นมิตรและได้แทรกเกร็ดต่าง ๆ ซึ่งหาอ่านจากที่อื่นได้ยาก ทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นถึงความตั้งใจและความรอบรู้ของผู้เขียนที่ทำให้หนังสือเล่มนี้เป็นตำราประวัติศาสตร์ที่อ่านเข้าใจง่าย (Chotiudompant, 2018, 8-9) เนื้อหาบทความสี่สิบบทจำนวนสี่ร้อยหน้าเศษได้ร้อยเรียงตามยุคสมัยแห่งวรรณกรรม แสดงปรากฏการณ์แห่งเรื่องเล่าสู่การเป็นมหากาพย์เป็นวรรณกรรม เป็นสิ่งที่แสดงอัจฉริยภาพของนักเขียนหรือกวีได้อย่างน่าอัศจรรย์

ในบทแรกซึ่งเสมือนเป็นบทนำสำหรับผู้อ่าน “วรรณกรรมคืออะไร” ชัตเทอร์แลนด์เริ่มต้นด้วยคำถาม *ลองจินตนาการดูว่าหากคุณติดเกาะร้างจนสิ้นชีวิตเหมือนกับบรอนสัน ครูโซ คุณอยากได้นั่งหนังสือเล่มไหนติดตัวไว้มากที่สุด* ซึ่งเป็นคำถามจากประสบการณ์ตรงของตนเองจากการฟังรายการวิทยุคลื่นปีซี เพลงบนเกาะร้าง (Desert Island Discs) เป็นวิธีการเล่า

เรื่องถึงเรื่องเล่าที่นำพาให้ผู้อ่านขบคิดตามว่าจะตอบคำถามนี้อย่างไร ชัตเทอร์แลนด์ได้เกริ่นถึงนักเขียนนักประพันธ์หลายคน ที่ผลิตผลงานอันนับได้ว่าเป็น เรื่องเล่าแห่งยุคสมัย อาทิ เจน ออสเตน (Jane Austen) แทกเคอเรย์ (William Makepeace Thackeray) ประกอบกับการกล่าวถึงบทบาทและมิติของเรื่องเล่าเพื่อเชื่อมโยงสู่การให้คำวาทนิยามสิ่งนี้ในเวลาต่อมาว่า วรรณกรรม ซึ่งต่อมวารณกรรมก็มีหน้าที่ หรือที่นิยมใช้คำว่า ภารกิจของวรรณกรรม ในรูปแบบต่าง ๆ

ผู้เขียนได้ยกตัวอย่างเชิงอุปมาเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวรรณกรรมว่า “วรรณกรรม คือการผสมผสานที่เป็นเอกลักษณ์ระหว่างสัญลักษณ์สำคัญเล็กจ้อยยี่สิบหกแบบบนกระดาษสีขาว หรือก็คือ ตัวอักษร วรรณกรรมเป็นจิตวิญญาณของมนุษย์ซึ่งสำแดงศักยภาพสูงสุดในการถ่ายทอดและตีความโลกรอบตัวเรา วรรณกรรมที่ดีที่สุดไม่ได้ทำให้สิ่งต่าง ๆ ยง่ายขึ้น แต่ช่วยขยายขอบเขตของจิตใจและความรู้สึกอันละเอียดอ่อน จนมาถึงจุดที่เราสามารถจัดการกับความซับซ้อนต่าง ๆ ได้ดีขึ้น แม้ว่าบ่อยครั้งเราอาจไม่เห็นด้วยกับสิ่งที่เราอ่านเสียทีเดียว แล้วเราอ่านวรรณกรรมกันทำไมเล่า ก็เพราะว่าวรรณกรรมทำให้ชีวิตธรรมดาขึ้นในแบบที่ยากจะหาสิ่งใดเทียบเทียม วรรณกรรมทำให้ชีวิตธรรมดาขึ้นในแบบที่ยากจะหาสิ่งใดเทียบเทียม วรรณกรรมทำให้เราเป็นมนุษย์ยิ่งขึ้น และยิ่งเราเรียนรู้ที่จะอ่านวรรณกรรมให้ดีมากขึ้นเท่าไร วรรณกรรมก็ยิ่งทำหน้าที่ได้ดีขึ้นเท่านั้น” (Chotiudompant, 2018, 19) ข้อเปรียบเทียบและอภิปรายนี้ได้นำเสนออย่างชัดเจนว่าวรรณกรรมแต่ละเรื่อง จะทำหน้าที่ของตนเองได้อย่างสมบูรณ์เมื่อมีผู้อ่านและเข้าถึงวรรณกรรมเรื่องนั้น

ในบทต่อ ๆ มาชัตเทอร์แลนด์ได้นำเสนอการวิวัฒนาการของแวดวงวรรณกรรม ซึ่งไม่ได้หมายถึงตัวบทวรรณกรรมเพียงเท่านั้น หากแต่หมายรวมถึงบริบทแวดล้อมที่เกี่ยวข้องทั้งโดยตรงและโดยนัย อาทิ นักเขียน นักประพันธ์ กวี การเมือง สังคม ตลอดจนรสนิยมของผู้อ่าน ประเด็นหลักที่เปิดมุมมองให้นักอ่านและผู้เสพเรื่องเล่าได้ขบคิด มีดังนี้

จากเรื่องเล่า ตำนาน สุ่มหากาพย์แห่งยุคสมัย

สิ่งที่เกิดมีและงอกงามพร้อมกับวิถีของมนุษยชาติคือการเล่าเรื่องและการสร้างสรรค์เรื่องเล่า ผู้เขียนได้ทำความเข้าใจกับผู้อ่านว่าเรื่องที่เรียกขานกันว่าตำนานนั้นไม่ใช่เรื่องประเภท “หายาบ ๆ และป่าเถื่อน” ซึ่งแม้จะเป็นเรื่องที่ผู้เขียนมองว่าเป็นเรื่องค่อนข้างซับซ้อนที่ขออภิปรายบริบทของตำนานได้อย่างกว้างขวางลึกซึ้ง ทว่าเขาได้หยิบยกกลวิธีอันเป็นเกมทางจิตวิทยาของ นักวิจารณ์นาม แฟรงค์ เคอร์โม (Frank Kermode) ผู้ซึ่งนำประเด็น “การเชื่อมต่อ” จากตัวอย่างของการทำงานของนาฬิกาข้อมือมาเป็นกรณีศึกษา ที่แสดงถึงการทำงานของส่วนที่เล็ก ๆ อันเชื่อมโยงกันนำไปสู่การขับเคลื่อนที่เป็นกระบวนการและส่งผลถึงกันเป็นพลวัต เสมือนการเชื่อมต่อของเรื่องเล่าตำนาน วรรณกรรม กระทั่งดำรงอยู่ตรงกลางยุคสมัย บางเรื่องได้รับการขนานนามเป็น มหากาพย์ เช่น เรื่องเล่าผ่านลำนำและตัวอักษรของโฮเมอร์ (Homer) เรื่อง Iliad และ Odyssey

ในประเด็นดังกล่าวชัตเทอร์แลนด์กล่าวถึงภาพยนตร์รางวัลออสการ์อันเป็นตำนานแห่งยุคสมัย เรื่องไททานิก ของเจมส์ คาเมรอน ว่าแม้ภาพยนตร์เรื่องนี้ไม่ได้จัดเป็นมหากาพย์ตามขนบของวรรณกรรมมหากาพย์ที่ต้องมีวีรบุรุษผู้กอบกู้มนุษยชาติหรือต่อสู้เพื่อมวลชนอย่างภาพยนตร์ Iron man ซึ่งเมื่อเทียบกันแล้ว ไททานิก ดูจะห่างจากความเป็นมหากาพย์มากกว่า ทว่าชัตเทอร์แลนด์ได้กล่าวว่า อุบัติเหตุกลางมหาสมุทรแอตแลนติกของเรือเดินสมุทรขนาดใหญ่ลำนี้มีนัยยะเรื่องตำนานแห่งเทพเจ้ายักษ์อย่าง ไททัน เหตุการณ์โศกสลดที่เกิดขึ้นถูกนำมาเชื่อมกับการตั้งชื่อเรือเพื่อสื่อถึงความยิ่งใหญ่และกำลังพลังมหาศาลดุจเทพเจ้าไททัน ทว่าเทพเจ้ายักษ์กลุ่มนี้ก็มีจุดอ่อนและพ่ายแพ้แก่เทพที่มีกำลังมากกว่า เสมือนเป็นเครื่องเตือนใจแก่คนรุ่นหลังไม่ให้ประมาทกำลังของสรรพสิ่ง จึงเกิดกวีนิพนธ์ “The Convergence of the Twain” ที่ผู้แปลให้ชื่ออย่างสละสลวยว่า การบรรจบกันของสองสิ่ง ของ ทอมัส ฮาร์ดี (Thomas Hardy) นักประพันธ์ผู้ยิ่งใหญ่ กวีนิพนธ์นี้แสดงให้เห็นว่ากวีจัดเป็นผู้มองโลกในแง่ร้าย แต่ต้องยอมรับว่าฮาร์ดีเป็นผู้มองโลกแง่ร้ายตามความจริงอย่างที่เห็น เขามองเห็นพลังแห่งจักรวาลอันล้ำลึกและสอดคล้องกับตำนานเทพเจ้าไททัน ดังนี้ (Chotiudompant, 2018, 28)

ในขณะที่กำลังสรรค์สร้าง

สิ่งมีชีวิตที่กางปีกแยกออก

พลังอันชุกชอนที่กระตุ้นและผลัดกันทุกสิ่ง

ได้เตรียมของขวัญอันเลวร้าย

สำหรับเธอ ผู้ยิ่งใหญ่และสดใส

ในรูปของน้ำแข็ง ซึ่ง ณ ขณะนั้นอยู่แสนไกลและไร้สัมพันธข้องเกี่ยว

อย่างไรก็ตาม การประเมินค่างานเขียนให้ได้เชื่อว่า มหาากาพย์ นั้น ย่อมต้องมี ขนบเรื่องเล่า เกี่ยวข้องกับวีรบุรุษ หรือ การกำเนิดชาติ ชัตเทอร์แลนด์จึงได้กล่าวถึงงานวรรณกรรมที่อยู่ในขนบนิยาม มหาากาพย์ อย่างกวีนิพนธ์ Beowulf ซึ่งใช้ ภาษาอังกฤษโบราณ เป็นเครื่องมือถ่ายทอดเรื่องราว อันเป็นเรื่องราวของเจ้าชายแห่งสวีเดนผู้ปกป้องและสานต่ออารยธรรมที่ เพิ่งก่อร่างให้รอดพ้นการคุกคามของฝ่ายเกรนเดล ชัตเทอร์แลนด์วิเคราะห์ว่ามหาากาพย์ทำหน้าที่บอกให้รู้ว่ามวลมนุษย์ จำเป็นต้องต่อสู้ถวายชีวิตเพื่อรักษาอารยธรรมให้เติบโตงอกงามต่อไป นอกจากนี้ได้นำเสนอรายนามงานวรรณกรรมบางส่วนที่ ได้รับการประเมินค่าเป็น มหาากาพย์ อาทิ The Epic of Gilgamesh (เมโสโปเตเมีย) Odyssey (กรีซโบราณ) มหาากาพย์ (อินเดีย) Aeneid (โรมโบราณ) Beowulf (อังกฤษ) La Chanson de Roland (ฝรั่งเศส) El Cantar de Mio Cid (สเปน) Nibelungenlied (เยอรมนี) La Divina Commedia (อิตาลี) Os Lusitadas (โปรตุเกส)

ข้อสังเกตสำคัญที่ชัตเทอร์แลนด์ตั้งคำถามว่าควรพิจารณาวรรณกรรมของประเทศสหรัฐอเมริกาด้วยหรือไม่ ในเมื่อ ณ ขณะนี้สหรัฐอเมริกา นับเป็นชาติมหาอำนาจของโลก แต่เมื่อนำหลักการทางประวัติศาสตร์มาเป็นบรรทัดฐานสหรัฐอเมริกา ก็เปรียบเหมือนเป็นผู้เยาว์เมื่อเทียบกับประเทศกรีซหรือประเทศอังกฤษ (Chotiudompant, 2018, 38) ทั้งที่งานวรรณกรรม ของอเมริกาหลายเรื่องมีเนื้อหาและรูปแบบความเป็นมหาากาพย์ อาทิ เรื่องคาวบอย เรื่อง Moby Dick มหาากาพย์สมัยใหม่ใน รูปแบบภาพยนตร์อย่าง Star Wars ของ จอร์จ ลูคัส อันเป็นที่กล่าวถึงของวงการภาพยนตร์ในยุคสมัยนั้น ทั้งนี้ วรรณกรรม เรื่องหนึ่ง ๆ ควรค่าจะเป็นมหาากาพย์หรือ(ยัง)ไม่ควร นั้น ชัตเทอร์แลนด์ได้ให้แนวทางการพิจารณาไว้ว่า ตามขนบแล้ว วรรณกรรมมหาากาพย์มีองค์ประกอบสี่อย่างด้วยกัน ได้แก่ มีขนาดยาว แสดงลักษณะแบบวีรบุรุษ ปลูกใจให้รักชาติ และหาก อยู่ในรูปแบบวรรณศิลป์ที่บริสุทธิ์ที่สุด ต้องประพันธ์เป็นบทกวี โดยมีบทสรรเสริญและบทโศกเป็นส่วนประกอบสำคัญของ เนื้อหา (Chotiudompant, 2018, 39)

อุปติการณแห่งเรื่องเล่าของ (ชีวิต) นักเขียนและกวีแห่งยุคสมัย

ชัตเทอร์แลนด์กล่าวถึงนักเขียน นักประพันธ์และกวีแห่งยุคสมัย ผู้มีชื่อเสียงนับตั้งแต่สร้างสรรคผลงานตราจบจน ปัจจุบัน เจน ออสเตน นักเขียนสุภาพสตรีคือบุคคลที่ชัตเทอร์แลนด์เอ่ยถึงทั้งในแง่ของชีวประวัติและผลงานมากที่สุดในหนังสือ นี้ นอกเหนือจากบทความที่เขียนถึงออสเตนโดยเฉพาะอย่างบทความเรื่อง ที่สุดของความหลักแหลม เจน ออสเตน เนื้อหาใน บทความบทอื่น ๆ ก็ได้กล่าวอ้างผลงานของเธอเป็นกรณีศึกษาในแง่มุมต่าง ๆ

นอกจากนักเขียนสุภาพสตรีท่านนี้ ชัตเทอร์แลนด์ได้กล่าวถึงนักเขียน นักประพันธ์ กวีท่านอื่น ๆ อาทิ เรื่องราวของ มิลตันและสเปนเซอร์ จากบทความเรื่อง ชาติบังเกิด บทความชีวิตในวรรณกรรม ว่าเรื่องของครอบครัวบรอนเต บทความ ดอกไม้แห่งความเสื่อมทราม ที่กล่าวถึง ไวลด์ พรูสต์ และวิตแมน บทความเกี่ยวกับผลงานของเทเนนีสัน เรื่อง กวีราชสำนัก บทความเรื่องผู้มองโลกในแง่ร้ายที่ยิ่งใหญ่ ที่นำเสนอตัวตนและผลงานของฮาร์ดี เรื่องราวของคิปลิง คอนราด และฟอรัสเตอร์ ในบทความจักรวรรดิ บทความกวีนิพนธ์แห่งการล่มสลาย ในช่วงชีวิตและหลังช่วงชีวิตของกวีนิยาม โลเวลล์ แพลธ ลาร์คิน และฮิวส์ ซึ่งชัตเทอร์แลนด์ได้อภิปรายว่าพวกเขาและเธอเหล่านี้ล้วนแล้วแต่มีชีวิตประวัติและผลงานวรรณกรรมอันมีมิติทางสังคม การเมือง เป็นปัจจัยหล่อหลอมชุดความคิดในการสร้างสรรค์ผลงานอย่างน่าพิจารณา

มหาากวีแห่งยุคสมัยผู้มีช่วงชีวิตอันน่าอาศูรอย่าง เชกสเปียร์ ก็ถูกกล่าวถึงเช่นกัน ปมปัญหาในวรรณกรรมของเขาคือปม ชีวิตบางส่วนที่เขาแทรกไว้ในบทประพันธ์ เรื่องราวและผลงานของนักเขียน นักประพันธ์ กวีแต่ละท่านที่ชัตเทอร์แลนด์ อภิปรายไว้ มีประเด็นที่น่าขบคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างตัวตนของนักเขียนกับผลงานแต่ละชิ้น ทว่าในบางยุคสมัย นักเขียนบางคนเลือกสร้างผลงานเพื่อรับใช้อำนาจเบื้องบนมากกว่าแสดงตัวตนออกมาผ่านผลงานของตนเอง หรือในทาง กลับกัน นั่นอาจเป็นตัวตนหรือหนทางของนักเขียน เป็นประเด็นที่ผู้สนใจใคร่รู้สามารถค้นหาคำตอบมาอภิปรายเพิ่มเติมจาก ข้อสังเกตของชัตเทอร์แลนด์ต่อไปได้

รูปแบบการเล่าเรื่องในแต่ละช่วงเวลา

ตามที่ผู้แปลกล่าวถึงบทความแต่ละบทของซัตเทอร์แลนด์ไว้ในเบื้องต้นว่าเขาได้เรียบเรียงเนื้อหาแต่ละบทได้อย่างเหมาะสม คือไม่ยาวจนเกินไปและแต่ละบทมีเนื้อหาที่สอดคล้องกัน หากผู้อ่านพิจารณาเนื้อหาทั้งหมดของหนังสือนี้จะพบประเด็นที่น่าพิจารณาซึ่งซัตเทอร์แลนด์ตั้งใจนำเสนอโดยตรงหรือตั้งใจสอดแทรกไว้ในบางส่วนของเนื้อหาก็คงตาม นั่นคือประเด็นรูปแบบการเล่าเรื่องในแต่ละช่วงเวลา

หากเทียบเคียง *รูปแบบการเล่าเรื่อง* กับภาษาด้านวรรณกรรมศึกษา สามารถเทียบเคียงได้กับ *กลวิธีการเล่าเรื่อง* ในบทความหลายบทของซัตเทอร์แลนด์ได้นำเสนอเชิงอภิปรายถึงรูปแบบ หรือ กลวิธี ของนักเล่าเรื่อง ในแต่ละช่วงเวลา ที่ขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย ไม่ว่าจะเป็นพื้นฐานทัศนคติของนักเล่าเรื่อง ซึ่งต่อมาหมายถึงนักเขียน นักประพันธ์และกวีนั่นเอง ไม่ว่าจะเป็นบทความในช่วงต้น อาทิ ความเป็นปुरुชน นิทานอังกฤษ ละครข้างถนน หนังสือแห่งหนังสือ บ้านแห่งเรื่องแต่ง และโกหกสมจริง โดยในช่วงกลางถึงช่วงท้ายของหนังสือ หรือบทความที่ซัตเทอร์แลนด์อภิปรายก็ยังปรากฏประเด็นชวนพิงใจเกี่ยวกับรูปแบบการเล่าเรื่องที่มีพลวัต อาทิ ภายใต้ผ้าห่ม: *วรรณกรรมกับเด็ก* กล่อมมายากล: *เรื่องเล่าที่ซับซ้อน* สีสันวรรณกรรม: *วรรณกรรมกับเชื้อชาติ*

บทความที่ซัตเทอร์แลนด์นำเสนออันเชื่อมโยงกับทฤษฎีวรรณกรรมวิจารณ์และวรรณกรรมศึกษาในโลกปัจจุบันที่ปรากฏในช่วงท้ายของหนังสืออย่าง บทความ ปีที่เปลี่ยนแปลงทุกสิ่ง 1922 กับนักเขียนโมเดิร์นนิสม์ ซัตเทอร์แลนด์ตามรอยจุดกำเนิดของโมเดิร์นนิสม์โดยกล่าวถึงศตวรรษ 1890 และทศวรรษที่เป็น “จุดจบของศตวรรษ” อันมีผลงานที่อาจเรียกได้ว่าเป็นวรรณกรรมนำร่องนวัตกรรมในปี 1922 คือเรื่อง *Ulysses* ของเจมส์ จอยซ์ และกวีนิพนธ์ *The Waste Land* ของ ที. เอส. เอลเลียต ซึ่งผลงานเรื่องอื่น ๆ ของกวีคนอื่น ๆ ที่ออกมาก็ปรากฏในรูปแบบโมเดิร์นนิสม์ รูปแบบดังกล่าวเสมือนการตกผลึกทางมุมมองอีกขั้นหนึ่งของนักกวี ช่วงท้ายของบทความซัตเทอร์แลนด์ทั้งประเด็นชวนพิจารณาเกี่ยวกับความนิยมผลงานของกวีที่เคยรุ่งโรจน์แต่ผลงานของเขาอาจเป็นที่กล่าวถึงเพียงในช่วงเวลาหนึ่งเท่านั้น อย่าง โรเบิร์ต บริดเจส ผู้เป็นกวีราชสำนักในปี 1922 มีคนร่วมหนึ่งพันคนซื้อกวีนิพนธ์ขนาดยาวเรื่อง *The Testament of Beauty* ของกวีผู้หนึ่งที่ตีพิมพ์ใน 1929 ต่อผู้อ่านกวีนิพนธ์ *The Waste Land* จำนวนหนึ่งคน ซึ่งชวนตระหนักว่า ณ ขณะนี้บทกวีของ โรเบิร์ต บริดเจส กลับไปกองอยู่ในถังขยะแห่งโลกวรรณกรรม ส่วน *The Waste Land* ยังคงเป็นที่กล่าวถึงกระทั่งปัจจุบันนี้ (Chotiudompan, 2018, 301) และเป็นไปได้อย่างยิ่งว่ากวีนิพนธ์เรื่องนี้ยังคงอยู่บนชั้นหนังสือของคนรุ่นหลังตราบเท่าที่ทุกคนยังอ่านบทกวี

นอกจากนี้ บทความเรื่อง *สัจนิยมมหัศจรรย์: โคลสต์ กราสส์ รัชตี และมาร์เกซ* และบทความเรื่อง *สาธารณรัฐแห่งอักษรศาสตร์ วรรณกรรมข้ามพรมแดน* ได้แสดงให้เห็นการขับเคลื่อนของเรื่องเล่า อันหมายถึงวรรณกรรม และงานที่สร้างสรรค์ที่เกี่ยวข้องอย่างภาพยนตร์ สูตรแบบอันไม่จำเป็นต้องอยู่ในขอบของรูปแบบ นับเป็นปรากฏการณ์ของวิถีแห่งเรื่องเล่าที่เกิดขึ้นแล้ว ซึ่งจะดำเนินต่อไปอย่างค่อยๆ ปรับปรนและเปลี่ยนแปลงไปทุกขณะพร้อมกับยุคสมัยที่ขับเคลื่อนไปตามกาลเวลา

กรรมสิทธิ์แห่งเรื่องเล่าและขอบเขตการเผยแพร่เรื่องเล่า

ในยุคสมัยที่ยังไม่มีระเบียบหรือกฎหมายลิขสิทธิ์มารองรับ ซึ่งเป็นเรื่องชวนหม่นหมองของผู้สร้างสรรค์เรื่องเล่าที่ กลั่นกรองแล้วถ่ายทอดออกมาเป็นงานวรรณกรรม ทว่าก่อนที่จะได้นำเสนอด้านมืดดังกล่าว ซัตเทอร์แลนด์ได้อธิบาย ขยายความและยกตัวอย่างเพื่อให้เข้าใจบริบทของการถือครองหรือเป็นเจ้าของผลงานวรรณกรรม ไว้ในช่วงต้นของหนังสือ ในบทความเรื่อง ใครเป็น “เจ้าของ” วรรณกรรม : *การพิมพ์ การเผยแพร่ และลิขสิทธิ์* ซึ่งเขาได้จำลองสถานการณ์เพื่อให้ผู้อ่านได้จินตภาพและทำความเข้าใจบริบทของประเด็นดังกล่าว ไว้ในส่วนต้นของบทความ ดังนี้

หนังสือที่คุณกำลังถืออยู่ในมือตอนนี้ไม่ใช่งานวรรณกรรม แต่เราจะลองใช้เล่มนี้เป็นตัวอย่างง่าย ๆ ผมเขียนหนังสือเล่มนี้ ชื่อผลปรากฏอยู่ในหน้าชื่อเรื่องและในข้อมูลลิขสิทธิ์ ดังนั้นหนังสือเล่มนี้จึงเป็นหนังสือ “ของผม” (ของจอห์น ซัทเทอร์แลนด์) แต่ไม่ได้หมายความว่าผมเป็น “เจ้าของ” หนังสือที่คุณถืออยู่ในมือ ตัวเล่มหนังสือนั้นไม่ได้เป็นของผม ถ้าคุณซื้อ หนังสือก็เป็นของคุณ แต่ลองจินตนาการว่าใครบางคนลักลอบเข้าไปในบ้านและขโมยคอมพิวเตอร์ของผมขณะที่ผมกำลังเขียนงานชิ้นนี้อยู่ เขาเปิดจอ ตัวบทที่ผมเขียน และนำไปตีพิมพ์โดยใช้ชื่อเขา อะไรจะเกิดขึ้น ถ้าผมพิสูจน์ได้ว่าตัวบทต้นฉบับเป็นของผม ผมสามารถฟ้องโจรฐานละเมิดลิขสิทธิ์ เนื่องจากคัดลอกงานต้นฉบับของผมโดยไม่ได้รับอนุญาตและทำให้คนอื่น ๆ คิดว่าเป็นงานของเขา [เราเรียกพฤติกรรมนี้ว่า “ลักลอก” (plagiarism)] (Chotiudompant, 2018, 119)

ต่อจากนั้นซัทเทอร์แลนด์ได้เล่าย้อนถึงพัฒนาการการเผยแพร่เรื่องเล่าสู่แบบงานวรรณกรรม ทั้งนี้ได้นำเสนอข้อเท็จจริงที่ว่าในหน้าประวัติศาสตร์ยุโรปมักเข้าใจว่า โยฮันเนส กูเทนแบร์ก (Johannes Gutenberg) วิลเลียม แคนซตัน (William Caxton) และอัลดัส มานูติอุส (Aldus Manutius) คือผู้บุกเบิกคนสำคัญในหน้าประวัติศาสตร์เยอรมัน อังกฤษ และอิตาลี ตามลำดับ ทว่าในอีกซีกโลกหนึ่งนั้น การพิมพ์เกิดในประเทศจีนมายาวนานแล้วแต่ชาวจีนต้องเผชิญปัญหาสำคัญเนื่องจากภาษาเขียนของจีนเป็นภาษาที่ใช้อักษรภาพจำนวนร่วมสองพันตัว จึงจำเป็นต้องใช้แท่นพิมพ์ประมาณ 60 แท่น เทียบได้กับขนาดผืนเล็ก ๆ เพื่อให้รองรับตัวอักษรทั้งหมดได้ ถือเป็นโจทย์ยากในการพัฒนาให้แท่นพิมพ์มีขนาดที่เหมาะสมเพื่อต่อยอดเป็นอุตสาหกรรมการพิมพ์ได้อย่างซีกโลกยุโรป

เมื่ออุตสาหกรรมการพิมพ์ในยุโรปเติบโตและขยายตัว นำไปสู่การจัดจำหน่ายที่ต้องมีข้อตกลงหรือการทำสัญญาด้านสิทธิประโยชน์ระหว่างผู้สร้างผลงานกับสำนักพิมพ์ ตลอดจนร้านค้าผู้จัดจำหน่าย พัฒนาลิขสิทธิ์สมัยใหม่อันคู่ขนานไปกับวรรณกรรมรูปแบบใหม่ ในช่วงศตวรรษที่ 18 ซึ่งเกิดขึ้นเพื่อรองรับเทคโนโลยีใหม่ เนื้อหาที่ซัทเทอร์แลนด์ได้เปิดประเด็นไว้ในบทต้น ๆ ของหนังสือ เชื่อมโยงกับเนื้อหาในบทท้าย ๆ ของหนังสือที่กล่าวถึงบริบทของการเติบโตในวงการภาพยนตร์และรูปแบบการอ่านวรรณกรรมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์อย่าง e-book กระนั้น ในช่วงเวลาหนึ่ง ซัทเทอร์แลนด์ได้บอกความอัปยศของวงการละครเวทีที่นำผลงานวรรณกรรมไปดัดแปลงเพื่อจัดแสดงและกอบโกยผลประโยชน์ไว้อย่างมีนัยสำคัญให้นำจะตีความคำว่า “ดัดแปลง” กับ “ลักลอก” ที่สื่อนัยถึงจรรยาบรรณของการประกอบการละครเวที

การเติบโตและขยายตัวของเรื่องเล่า ในยุคการพัฒนาอุตสาหกรรมการตีพิมพ์ไปจนถึงการพัฒนาเป็นสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ซัทเทอร์แลนด์ได้นำเสนอประเด็นอันน่าสนใจเกี่ยวกับการถูกจำกัดการเล่าเรื่องไว้ประปราย อันนับเนื่องจากบริบทของสังคมการเมือง ในยุคนั้น ในบทความบทที่ 25 ของซัทเทอร์แลนด์จึงนำเสนอประเด็นนี้อย่างชัดเจนไว้ภายใต้ชื่อบทความ หนังสือต้องห้าม: *วรรณกรรมกับการเซ็นเซอร์* โดยเขาได้เริ่มต้นเนื้อหาในบทนี้ไว้อย่างตรงไปตรงมา ดังนี้

ไม่ว่าแห่งหนใดในช่วงเวลาใดของประวัติศาสตร์ ผู้มีอำนาจล้วนหวงแหนเกี่ยวกับหนังสือเสมอ พวกเขามองว่าหนังสือมีส่วนปลุกปั่นและอาจเป็นอันตรายต่อรัฐ เป็นที่รู้กันว่าเพลโตวางรากฐานความมั่นคงของรัฐในอุดมคติของเขาโดยขับกวีทุกคนออกไปจากรัฐ (Chotiudompant, 2018, 261)

ซัทเทอร์แลนด์ยกย่องผู้สร้างผลงานวรรณกรรมที่ท้าทายโทษะของผู้มีอำนาจในขณะนั้นว่าเป็น *นักเขียนผู้ยิ่งใหญ่* นำไปสู่การสร้างผลงานอันน่าจำจด แม้งานวรรณกรรมระดับมาสเตอร์พีซหลายเรื่อง จะถูกผู้มีอำนาจสั่ง “เซ็นเซอร์” กระนั้นผลงานหลายเรื่องยังคงเป็นที่กล่าวถึงตราบปัจจุบัน

ทั้งนี้ นักเขียนบางคนใช้วิธีการอันแยบยลที่จะสื่อสารกับผู้อ่านผลรูปแบบงานเขียนเชิงนามธรรมหรือสัญลักษณ์ แทนการนำเสนออย่างตรงไปตรงมา อาทิ ฌ็อง โปล ซาทร์ อัลแบร์ กามู ซิมอน เดอ โบวัวร์ ฌ็อง เซอเน นิโคไล โกออล

ฟิโอโดร์ ดอสโตเยฟกี (Chotiudompant, 2018, 266-267) หรือการที่นักเขียนและสำนักพิมพ์อังกฤษที่ฉลาดจะรู้จัก “เซ็นเซอร์ตัวเอง” เช่นเดียวกับฟอร์สเตอร์อย่างที่จอร์จ ออร์เวลล์ พยายามจะตีพิมพ์เรื่อง Animal Farm ในปี 1944 เขาไม่สามารถหาสำนักพิมพ์ที่ยินดีจะตีพิมพ์งานที่เข้าข่าย “โจมตี” สหภาพโซเวียตซึ่งเป็นพันธมิตรยามสงครามของสหราชอาณาจักรได้ ซัตเทอร์แลนด์กล่าวไว้ในช่วงท้ายของเนื้อหาบทนี้ไว้อย่างกินใจว่า “การต่อสู้กับการเซ็นเซอร์วรรณกรรมในโลกยังคงดำเนินต่อไป ดังจะเห็นข้อมูลในวารสาร *Index on Censorship* ที่มีฐานอยู่ในกรุงลอนดอนทุกฉบับ นี่เป็นการต่อสู้ที่ดำเนินมาอย่างต่อเนื่อง ประวัติศาสตร์ วรรณกรรมแสดงให้เห็นว่าวรรณกรรมสามารถกระทำสิ่งที่ยิ่งใหญ่ได้แม้จะถูกครอบงำ ถูกจองจำด้วยโซ่ตรวน หรือถูกเนรเทศก็ตาม วรรณกรรมสามารถผงาดขึ้นจากเปลวไฟที่เผาผลาญตัวมันได้เฉกเช่นนกฟีนิกซ์ นับเป็นการแก้แค้นอันรุ่งโรจน์ของจิต วิญญาณมนุษย์ที่วรรณกรรมสามารถกระทำสิ่งนี้ได้” (Chotiudompant, 2018, 270) เป็นเรื่องน่าอัศจรรย์ไม่น้อยที่ผู้แปลได้กล่าวถึงวรรณกรรมเรื่องนี้ ไว้ในบทสัมภาษณ์ “เรื่องจริงยิ่งกว่านิยาย เมื่อเราต่างใช้ชีวิตผ่านเรื่องเล่ามากกว่าเรื่องจริง” ในนิตยสารออนไลน์ A Day Bulletin เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2562 ก่อนที่เรื่อง Animal Farm จะมาเป็นกระแสรลอกใหญ่ในช่วงไม่กี่เดือนที่ผ่านมา เมื่อผู้นำรัฐบาลไทยก็ได้แนะนำให้คนไทยอ่านหนังสือเล่มนี้ โดยได้แสดงมุมมองเกี่ยวกับประเด็นเรื่อง self-censorship ในเรื่องเล่าไว้ว่า “...นักเขียนย่อมมีความสามารถที่จะใช้ลักษณะการเล่าเชิงสัญลักษณ์ อุปมาอุปไมย นำเสนอความซับซ้อนของการเมืองได้ จินตนาการของนักเขียนนั้นสำคัญ บางทีสิ่งที่เราเห็นในประวัติศาสตร์ การเมืองกับวรรณกรรมมีปฏิสัมพันธ์กันอยู่ตลอดเวลา วรรณกรรมต่างจากงานสารคดี นักเขียนจะนำเสนออะไรก็ได้ เช่นเรื่อง Animal Farm ที่นำสัตว์ต่าง ๆ มาเล่าเรื่อง ผู้อ่านก็เข้าใจว่าต้องการจะพูดถึงอะไร...” (Chotiudompant, 2019) ปราบกฏการณ์ดังกล่าวเป็นสิ่งแสดงให้เห็นว่าแม้ในยุคสมัยหนึ่ง วรรณกรรมบางเรื่องอาจถูกจำกัดการเผยแพร่ด้วยบริบททางสังคมที่ดีหรือการเมืองที่ดี แต่หากวรรณกรรมเรื่องนั้นมีพลังมากพอและบริบททางสังคมหรือการเมือง ณ ขณะนั้น ตอบรับและโหยหานัยสำคัญบางอย่างตรงตามที่วรรณกรรมสื่อสาร วรรณกรรมเรื่องนั้นก็สามารรถกลับมาคืนชีพอีกครั้งเพื่อ “ทำหน้าที่ของตนเอง”

เรื่องเล่า วรรณกรรม สู่งานสร้างสรรค์ในรูปแบบบทละคร ภาพยนตร์

การเกิดมีและดำรงอยู่ของเรื่องเล่า วรรณกรรม ที่พัฒนาเป็นงานสร้างสรรค์ในรูปแบบบทละคร และภาพยนตร์ ได้ถูกนำเสนอไว้อย่างน่าสนใจ บทความเรื่อง จากหน้ากระดาษ: วรรณกรรมสู่แผ่นฟิล์ม โทรทัศน์ และเวทีละคร แสดงให้เห็นถึงจินตนาการความคิดสร้างสรรค์อันไม่หยุดนิ่งของมนุษย์ กระนั้น ซัตเทอร์แลนด์ก็ได้เริ่มต้นอย่างชวนพิศขัตรีและข้อดีของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นว่า “ดังที่คุณรู้ ความหมายตามตัวของคำว่า “วรรณกรรม” หมายถึงสิ่งที่มาสู่เราในรูปแบบ “ตัวอักษร” กล่าวคือเป็นสิ่งที่เขียนหรือพิมพ์ขึ้น มองผ่านสายตาและตีความโดยสมอง แต่บ่อยครั้งโดยเฉพาะในปัจจุบัน วรรณกรรมส่งต่อถึงเราโดยผ่าน “สื่อกลาง” ในรูปแบบที่หลากหลายอาศัยหลายช่องทาง และรับรู้โดยอวัยวะที่แตกต่างกัน โดยทำลายความคิดผู้อ่านต่อไปว่า “ให้ลองเล่นเกมปริศนา ยืมเครื่องเดินทางข้ามเวลาของ เอช.จี. เวลล์ และกลับไปปรับโฮเมอร์ ผู้สร้างสรรค์ Iliad มาสู่โลกปัจจุบัน เพื่อจะได้รู้ว่าเขาจะรู้สึกอย่างไรต่อภาพยนตร์เรื่อง Troy ที่ออกฉายในปี 2004 อันเป็นภาพยนตร์ที่มีเค้าโครงเรื่องจากมหากาพย์ที่เขารังสรรค์ขึ้น โฮเมอร์จะมองเห็นอะไรในภาพยนตร์เรื่องนี้บ้าง โดยชวนให้ผู้อ่านคิดตามต่อไปว่า องค์ประกอบใดในภาพยนตร์ที่เราจะเรียกว่าเป็น “แบบโฮเมอร์” ได้บ้าง” และ “หากเราหยุดระหว่างทางเพื่อแวะไปปรับเจน ออสเตน ที่ได้สร้างสรรค์เรื่อง *Pride and Prejudice* เธอจะรู้สึกอย่างไรต่อภาพยนตร์และละครโทรทัศน์ที่ดัดแปลงมาจากนวนิยายของเธอ เป็นเรื่องน่าพิศขัตรีสำหรับเธอหรือไม่ที่งานเขียนซึ่งในอดีตจำหน่ายได้เพียงไม่กี่ร้อยเล่ม กลับ “เข้าถึง” ผู้ชมจำนวนหลายสิบล้านภายในสองศตวรรษหลังจากเธอเสียชีวิต” Chotiudompant, 2018, 333-334) เป็นไปได้หรือไม่ว่าเจน ออสเตน อาจรู้สึกว่าการละเมิดผลงานของเธอ เหล่านี้เป็นคำถามชวนขบคิดบางส่วนของซัตเทอร์แลนด์ จากกรณีการวิวัฒน์ของวรรณกรรมสู่โลกการละครและภาพยนตร์

ในช่วงท้ายบทความ ซัตเทอร์แลนด์นำเสนอข้อโต้แย้งอีกหนึ่งข้อที่อาจนำมาใช้ต่อต้านการดัดแปลงได้อย่างสมเหตุสมผล จากกรณีผลงานของออสเตน เรื่อง Emma ที่ไม่ได้พรรณนารูปลักษณ์ของตัวละครนางเอกหรือพระเอกไว้อย่างชัดเจน ซึ่งต่าง

จากนวนิยายเรื่องอื่น ๆ เพียงแค่บรรยายว่านางเอกของเรื่องคือ เอ็มมา วูดเฮาส์ มี “ดวงตาสีน้ำตาลแดงส่องประกาย” นับว่าเป็นขั้นเชิงทางศิลปะให้ผู้อ่านสร้างภาพตัวละครในแบบฉบับของตนเองได้ ทว่าเมื่อผลงานนี้ถูกดัดแปลงและนำเสนอในรูปแบบภาพยนตร์ ใบหน้าของนักแสดงฮอลลีวูดชื่อดัง กวินเนธ พัลโทรว์ ได้ปรากฏขึ้นมาแทน แม้จะเป็นใบหน้าซึ่งงดงาม แต่นั่นไม่น่าจะใช่สิ่งที่ออสเตนต้องการ (Chotiudompant, 2018, 240) ทั้งนี้ ชัตเทอร์แลนด์ทั้งทำด้วยสำนวนอิตาลี การแปลคือการทรยศ โดยแสดงความคิดเห็นเชิงตั้งคำถามเสริมว่าการดัดแปลงเป็นการทรยศและบิดเบือนอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงยิ่งกว่าการแปลหรือไม่ หรือเป็นการทำให้ดีขึ้น หรือเป็นการตีความที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้อ่านเข้าใจตัวบท หรือเป็นการเชื่อเชิญให้ผู้อ่านกลับไปอ่านงานต้นฉบับ แน่แน่นอนว่าการดัดแปลงทำสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ได้ แต่สิ่งที่ติดตรึงใจผู้อ่านคือคำถามที่ว่า การดัดแปลงที่ควบคู่มาพร้อมกับเทคโนโลยีที่เกื้อหนุนนั้นจะดำเนินต่อไปในทิศทางใด จะเกิดอะไรขึ้นในอนาคตอันใกล้หากผู้อ่านสามารถเข้าไปยัง “โลกเสมือนจริง” ของวรรณกรรมที่สนใจ โดยมีเทคโนโลยีกระตุ้นอวัยวะรับผัสสะต่าง ๆ ของเรา เมื่อเรา “หลงเข้าไปในโลกของออสเตน” ได้จริงในฐานะผู้เล่นคงเป็นเรื่องที่น่าตื่นใจไม่น้อย

รสนิยมของผู้อ่าน การสรรอ่านที่ผ่านมาและการประเมินค่าเรื่องเล่ายุคปัจจุบัน

เมื่อชัตเทอร์แลนด์ได้นำเสนอประวัติศาสตร์แห่งการเล่าเรื่อง สู่รูปแบบงานวรรณกรรมแล้ว เขาได้เสนอแนะแนวทางการอ่านวรรณกรรมตามมุมมองของนักวรรณกรรม ตามที่เรียบเรียงไว้ในบทความ อ่านอย่างไร: *ดร.จอห์นสัน* และนำเสนอพฤติกรรมการอ่านวรรณกรรมที่เปลี่ยนไปนับตั้งแต่ยุคพัฒนาแห่งพิมพ์สู่ยุคสมัยแห่งดิจิทัล บทความเรื่อง หนังสือสำหรับคุณ: *ผู้อ่านสาธารณะที่เปลี่ยนไป* และโลกใหม่แสนไกล: *ยูโทเปียและดิสโทเปีย* จะทำให้ผู้อ่านได้เข้าใจยิ่งขึ้นว่าวรรณกรรมแต่เรื่องในแต่ละยุคสมัยล้วนมีภารกิจในตัวเอง

อย่างไรก็ตาม ชัตเทอร์แลนด์ไม่ได้ละความสำคัญต่อวรรณกรรมเด็กซึ่งเป็นเครื่องหล่อหลอมมวลมนุษยชาติ เขาได้เรียบเรียงบทความ ภายใต้ผ้าห่ม วรรณกรรมกับเด็ก ไว้ เพื่อให้ผู้อ่านซึ่งจะมีลูกหลานต่อไปในกาลภายหน้าได้ตระหนักถึงความสำคัญของการส่งเสริมการเจริญเติบโตทางสติปัญญาของเด็ก ตามที่ดิกเกนส์ กวีแห่งยุคสมัย มีความเชื่อว่าบุคลิกลักษณะของเขาในวัยผู้ใหญ่และในฐานะศิลปินนั้นหล่อหลอมขึ้นจากสิ่งที่เกิดขึ้นกับเขาก่อนจะอายุ 13 ปี (Chotiudompant, 2018, 211) โดยชัตเทอร์แลนด์ได้กล่าวถึงวรรณกรรมเยาวชนที่เป็นกรณีศึกษาอย่าง *Oliver Twist* เรื่องราวของเด็กชายผู้มีชีวิตอันแร้นแค้นและต้องเอาตัวรอดด้วยการเป็นหัวขโมยที่ถูกนำมาสร้างเป็นภาพยนตร์ รวมถึงนวนิยายชุดที่เป็นปรากฏการณ์อย่าง *Harry Potter* ที่นำพาจินตนาการในตัวบทสู่โลกภาพยนตร์ด้วยความน่าตื่นใจในเรื่องราวที่เกี่ยวกับโลกแห่งเวทมนตร์

กระนั้น ชัตเทอร์แลนด์ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ในช่วงบทท้าย ๆ เกี่ยวกับ “ปริมาณ” วรรณกรรมที่มนุษย์คนหนึ่งควรจะได้เสพทราบในหนึ่งช่วงชีวิตว่า “*มีวรรณกรรมที่ “ยิ่งใหญ่” รอให้เราอ่านมากมายเกินกว่าที่คนคนหนึ่งอ่านหมดในช่วงชีวิต*” กล่าวคือ ผู้อ่านไม่สามารถอ่านวรรณกรรมทุกเรื่องของ เจน ออสเตน และทุกถ้อยคำของเทนนีสัน หรือ ดอสโตเยส ก็ที่ตีพิมพ์เผยแพร่ไว้ได้ทั้งหมด เช่นเดียวกับที่ทุกคนไม่สามารถเลือกหยิบสินค้าทุกชิ้นจากชั้นวางของในซูเปอร์มาร์เก็ตมาใส่รถเข็น ทั้งนี้ปรากฏการณ์หนังสือขายดีอย่างงานของ อี. แอล. เจมส์ เรื่อง *Fifty Shades of Grey* ที่มียอดจำหน่ายกว่าสิบล้านเล่ม อันเป็นนวนิยายที่มาจากการเปิดตัวในรูปแบบวรรณกรรม แฟนฟิก ในโลกออนไลน์สำหรับผู้อ่านในออสเตรเลีย หรือ จินตนิยายชุด *Harry Potter* ของ เจ. เค. โรวลิ่ง จนเกิดกระแสการแต่งตัวเป็นพอมดแม่มดเข้าคิวซื้อข้าวคีน ก็ชวนให้กังวัลใจว่าวรรณกรรมอันควรค่าแก่การได้เสพ จะไม่ได้ทำหน้าที่ของตนเองหรือไม่ ถ้าคนอ่านสนใจวรรณกรรมเฉพาะที่ตนเลือกจะสนใจ ชัตเทอร์แลนด์ได้สรุปไว้ว่า “*หากคนที่เปิดใจกว้างจะมองเห็น “วรรณกรรม” ในบทเพลงยอดนิยม เช่นเดียวกับบทกวีในงานเขียนเล่มบาง ๆ ของเวดส์เวิร์ธและโคลริดจ์ในปี 1802 กล่าวอีกอย่างได้ว่า จงมองให้ดี แล้วจะเห็น ‘ไข่มุกในตม’*” (Chotiudompant, 2018, 400-401) ราวกับจะสื่อสารถึงผู้อ่านว่าของจงสรรหาและเลือกอ่านวรรณกรรมอันเป็นมุกที่อยู่ใต้มเพื่อประดับความรู้ของคุณ

การประเมินค่าวรรณกรรมในแง่ของ “คุณค่า” ในเชิงอุดมคติ ส่งผลให้มีการตัดสินรางวัลด้านวรรณกรรมจากหลายองค์กร ในที่นี้ชัตเทอร์แลนด์ได้ให้ข้อมูลรางวัลวรรณกรรมที่เป็นสากลและเป็นที่ยอมรับ ได้แก่ *รางวัลโนเบลสาขาวรรณกรรม*

ที่เริ่มจัดตั้งขึ้นเมื่อปี 1901 ในที่นี้จะขอละถึงที่มาของการก่อตั้งซึ่งซัตเทอร์แลนด์ได้นำเสนอไว้ แต่จะกล่าวถึงหน้าที่ของรางวัลนี้ที่มีผลด้านการ “ลดทอนนัยของการแบ่งภูมิภาค” ที่มีต่อวรรณกรรม ทำให้เห็นว่าวรรณกรรมเป็นผลงานของโลก ไม่ใช่ของชนชาติใดชนชาติหนึ่ง เกณฑ์สำคัญคือมอบให้แก่กวีนักเขียนผู้สร้าง “ผลงานดีเด่นที่สุดในทิศทางอันเป็นอุดมคติ” รางวัลกัวร์ของฝรั่งเศส ก่อตั้งในปี 1903 รางวัลหนังสือแห่งชาติ ของสหรัฐอเมริกา ซึ่งเรียกขานว่าเป็น “ออสการ์แห่งโลกรวมวรรณกรรม” เริ่มขึ้นในปี 1936 ต่อมา ตามด้วยรางวัล บุคเกอร์ ของอังกฤษ ที่เริ่มขึ้นในปี 1969 ซึ่งได้รับการยอมรับในฐานะ “รางวัลกัวร์ของอังกฤษ” (Chotiudompant, 2018, 408-409)

จากปรากฏการณ์พฤติกรรมกรรมการอ่านและการประเมินค่าวรรณกรรมดังกล่าว ซัตเทอร์แลนด์ได้สรุปท้ายไว้ว่า “... ปัจจุบันบริบทของวรรณกรรมไม่ได้มีลักษณะเป็นคำสั่งจากบนลงล่าง ทว่าปรับเปลี่ยนเป็นรูปแบบล่างขึ้นบน ... กลุ่มผู้อ่านช่วยให้วงการการอ่านคึกคัก หากไม่มีการอ่าน โลกรวมวรรณกรรมก็คงสูญสลาย...” (Chotiudompant, 2018, 411)

ในบทความส่งท้าย เรื่อง วรรณกรรมในช่วงชีวิตของคุณ และหลังจากนั้น ได้นำประเด็นที่ว่า “หนังสือ” ที่ตีพิมพ์อันเป็นสิ่งของทางกายภาพที่เกิดจากกระดาษ ตัวพิมพ์ หมึก และกระดาษแข็ง อยู่คู่กับเรามาเป็นเวลา 500 ปีแล้ว หนังสือได้รับใช้วรรณกรรมมาอย่างมหัศจรรย์ ได้หล่อหลอมวรรณกรรมในรูปแบบที่ราคาเยอมา บางครั้งก็สวยงาม และช่วยค้ำจุนการอ่านของมวลชน สิ่งประดิษฐ์อื่นน้อยประเภทที่จะมีอายุยืนยาวกว่านี้ (Chotiudompant, 2018, 413) หนังสืออาจใกล้สิ้นอายุขัยแล้วก็เป็นได้ ซึ่งซัตเทอร์แลนด์กล่าวไว้ว่าจุดหักเหเกิดขึ้นไม่นานมานี้ เมื่อสิ่งที่เรียกว่า e-book เกิดขึ้นมาในช่วงทศวรรษที่สองของศตวรรษที่ 21 นวัตกรรมที่เผยแพร่และจำหน่ายสำหรับอ่านบนแท็บเล็ตขนาดเหมาะสมมีนั้นดูเหมือนหนังสือจริงอย่างน่าอัศจรรย์ ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นถือเป็นทางเลือกของผู้อ่านว่าจะเลือกรับสารช่องทางใด ทั้งนี้ผู้แปลเคยได้แสดงทรรศนะในประเด็นคำถามที่ว่า หนังสือ จะถูกแทนที่ด้วย e-book หรือไม่? ใช้อย่างน่าสนใจว่า “อย่าไปมองว่าสื่อใหม่จะมาแทนทั้งหมด สิ่งที่เราจะเห็นในอนาคตคือความหลากหลายของแพลตฟอร์ม มันยังมีการเติบโตอยู่เลยว่า e-book จะมาแทนหนังสือเล่มหรือเปล่า แต่ผมก็เห็นหลายคนยังถือหนังสือเล่มอยู่ ก็ไม่ได้หายไปเลย มันยังมีความต้องการอยากจับกระดาษอยากสัมผัสตัวหน้ากระดาษอยู่” (Chotiudompant, 2019)

เช่นนี้แล้ว เมื่อว่ากันด้วยเรื่อง วรรณกรรมศึกษา ซัตเทอร์แลนด์ชวนให้ผู้อ่านพิจารณาสิ่งที่สำคัญกว่าการวิตกว่า e-book จะมาแทนที่หนังสือโดยสิ้นเชิงหรือไม่ในยุคที่มีการวิวัฒนาการอย่างก้าวไกลของเทคโนโลยี นั่นคือ ในฐานะผู้อ่านวรรณกรรม ควรจะทุ่มเทเวลาที่มียู่อย่างจำกัดในช่วงชีวิตของเราอย่างไร ให้สามารถเสพรับวรรณกรรมชั้นดีได้มากที่สุด ปัจจุบันมีการคำนวณว่าในช่วงชีวิตวัยเรียนของคนหนึ่งคนจะได้อ่านวรรณกรรมประมาณ 50 เล่ม และคนที่เรียนวรรณกรรมในระดับมหาวิทยาลัยจะได้อ่านมากขึ้นอีกประมาณ 300 เล่ม ถ้าเป็นเช่นนั้นคนส่วนใหญ่จะเสพวรรณกรรมได้ไม่เกิน 1,000 เล่มตลอดช่วงชีวิตที่เป็นผู้ใหญ่ (Chotiudompant, 2018, 415) เพราะแม้ว่าในบรรณพิภพจะได้กำหนดรายนามวรรณกรรมชั้นดีหรือวรรณกรรมกระแสหลัก ให้เป็นทางเลือกในเชิงอุดมคติสำหรับผู้อ่าน แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าเรื่องเล่าที่ไม่ได้จัดอยู่ในวรรณกรรมประเภทดังกล่าว เช่น วรรณกรรมแฟนฟิก หรือวรรณกรรมสำเร็จอารมณ์ ก็ล้วนเป็นทางเลือกสำหรับผู้อ่านทั้งสิ้น และเหมือนความนิยมจะขยายวงกว้างขึ้นไม่น้อย เพราะซัตเทอร์แลนด์แสดงข้อเท็จจริงประกอบการวิพากษ์ด้วยมุมมองส่วนตัวว่า แฟนฟิกคือการกำเนิดและเติบโตควบคู่กันของนักเขียนและนักอ่าน จัดได้ว่าการสร้างสรรค์วรรณกรรมแฟนฟิกเป็นงานสร้างสรรค์ที่ทุกคนต่างเข้าร่วม แฟนฟิกไม่ใช่สินค้า ไม่ได้มีผลทางการค้าหรือวิชาชีพ ทว่าแฟนฟิกเป็นเหมือนบทสนทนาเชิงวรรณกรรม ซึ่งอาจเป็นช่องทางหนึ่งที่จะทำให้วรรณกรรมกระแสหลักกลับมาเป็นที่พูดถึงในมิติที่ต่างออกไปในวงสนทนาวรรณกรรมรูปแบบใหม่ที่เกิดและกำลังเติบโตขึ้น

ซัตเทอร์แลนด์ได้แสดงความห่วงใยต่อมนุษยชาติรุ่นหลังในประเด็นการขาดทักษะการประมวลผลองข้อมูลมหาศาลอันหมายถึงวรรณกรรมที่มีอยู่ในบรรณพิภพของเรา เพื่ออ่านและศึกษาให้ก่อเกิดเป็นความองงามทางความรู้ที่แท้จริง เพราะวรรณกรรมชั้นดีซึ่งเป็นผลผลิตทางการสร้างสรรค์อันนำมาห้ศรัทธาของจิตใจมนุษย์ควรได้ทำหน้าที่ประเทืองปัญญาและอยู่คู่มนุษยชาติต่อไปจากรุ่นสู่รุ่น

บทสรุป

ผลงาน A Little History of Literature ของ ศาสตราจารย์จอห์น ซัทเทอร์แลนด์ ได้นำเสนอประวัติศาสตร์และ พัฒนาการการสร้างสรรค์งานวรรณกรรมของนักเขียน นักประพันธ์ หรือกวีไปพร้อมกับวิเคราะห์วิพากษ์ผลงานแห่งยุคสมัย เชื่อมโยงกับทฤษฎีด้านวรรณกรรมศึกษา ตลอดจนวิพากษ์รสนิยมการอ่าน บริบททางการสังคม การเมืองในยุคสมัยนั้น ที่ส่ง ต่อผลการเติบโตและปรับปรนรูปแบบวรรณกรรมไปในทิศทางเชิงอุดมคติของนักเขียนบางส่วน ในขณะที่นักเขียนส่วนหนึ่ง ยังคงแบบแผนและอัตลักษณ์ในงานของตนอย่างมีนัยสำคัญ

การบังเกิด ดำรงอยู่ และงอกงามของวรรณกรรมดำเนินไปด้วยหลายปัจจัย อาทิ รสนิยมของนักเขียนและนักอ่าน วัฒนธรรม สังคม การเมือง ตามพลวัตของโลกที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ บทความทั้งสี่สืบบทของของซัทเทอร์แลนด์มีแนวทาง เฉพาะตัว แสดงให้เห็นถึงการอ่านวรรณกรรมที่ใช้บริบทสังคมและวัฒนธรรมเข้ามาประกอบการอธิบายอย่างมีนัยสำคัญ

นอกจากนี้ ซัทเทอร์แลนด์กล่าวถึงช่องทางการเผยแพร่วรรณกรรมในปัจจุบันที่วิวัฒน์ไปตามความก้าวหน้าทาง เทคโนโลยี ในรูปแบบ e-book ส่งผลให้บรรณพิภพมีพื้นที่บรรจุเพื่อจัดเก็บวรรณกรรมได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุดในสื่อ อิเล็กทรอนิกส์ ผู้อ่านสามารถพกพาและเปิดอ่านได้ตลอดเวลาตราที่มีอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์พร้อมด้วยสัญญาณอินเทอร์เน็ต พร้อมกับมีนักเขียนหน้าใหม่เข้ามาโลดเล่นในพื้นที่ดังกล่าวอยู่เรื่อยๆ จึงเกิดการวิพากษ์วิจารณ์เชิงกังวลว่าปรากฏการณ์ ดังกล่าวจะทำให้วรรณกรรมในรูปแบบรูปเล่มหนังสือพลอยสิ้นสูญไปหรือไม่ ทว่าประเด็นนี้นับว่าเป็นประเด็นรอง โดย ซัทเทอร์แลนด์เสนอประเด็นหลักอันชวนขบคิดต่อไปว่า ในยุคสมัยที่ฐานข้อมูลด้านวรรณกรรมมีขนาดกองมโหฬาร แล้ว วรรณกรรมคัดสรรแต่ละเรื่องอันเป็นผลงานของนักเขียนแห่งยุคสมัยที่ผู้เขียนกล่าวถึงจะสิ้นสูญไปหรือไม่ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ การสรรหาและเลือกอ่านของผู้อ่านทุกคนในยุคสมัยนี้

เอกสารอ้างอิง

- Sutherland, J. (2013). A Little History of Literature (Wannakam: Prawatsat rueng-lao heang Chintanakan (in Thai) Chotiudompant, S. Trans.). Bangkok: Bookscape.
- Chotiudompant, S. Trans. (2018) . Wannakam: Prawatsat rueng-lao heang Chintanakan. Bangkok: Bookscape.
- _____. (2019, March 30). Personal interview.

ประวัติผู้เขียน

ณภัทร เชาว์นวม

ณภัทร เชาว์นวม สำเร็จการศึกษาปริญญาตรี หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) เกียรตินิยมอันดับ 2 สาขาวิชา ภาษาไทย คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร และสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) สาขาเขมรศึกษา คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ปัจจุบันเป็นอาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

E-mail address: junenapat1985@gmail.com

Napat Chawnuam

Napat Chawnuam has been graduated bachelor degree of Arts with 2nd honor in Thai Language from the Faculty of Archaeology, Silpakorn University and has been graduated Master degree of Arts in Khmer Studies from the Faculty of Archaeology, Silpakorn University. She is a Lecturer in Thai Language Program the Faculty of Humanities and Social Sciences, Buriram Rajabhat University.

E-mail address: junenapat1985@gmail.com